

ЛЕВ БІЛАС

17 травня 2004 р. у с. Альбранс поблизу Інсбрука (Австрія) на 82-му році життя помер український історик, визначний дослідник історичної та суспільно-політичної думки Лев Білас.

Науковий доробок Л.Біласа дотепер не повною мірою знаний у сучасній Україні насамперед через раритетність більшості видань, у яких виходили його статті. Винятком є ґрунтовні передмови історика до перевидань класичних творів В.Липинського "Україна на переломі" та "Участь шляхти у Великому українському повстанні під проводом гетьмана Богдана Хмельницького".

Народився Лев Білас 7 серпня 1922 р. у Львові в родині лікаря. Закінчив Львівську українську гімназію й 1940 р. разом із родиною виїхав до Лодзі, а згодом до Німеччини. Упродовж 1942 - 1945 рр. майбутній історик учився по одному семестру спочатку в Бреслау (нині Вроцлав), а потім - у Відні. Після завершення Другої світової війни Л.Білас закінчив філософський факультет Гейдельберзького університету (1946 - 1952 рр.), де його вчителями були видатні німецькі вчені Карл Ясперс, Віллі Гельпех, Альфред Вебер, Дольф Штернбергер, Отто Фосслер та ін. 1952 р. Л.Білас захистив докторську дисертацію про діяльність Олександра Керенського в 1917 р., написану під керівництвом проф. Йоганнеса Кюна.

1954 р. Л.Білас став співробітником Східноєвропейського інституту в Мюнхені, але незабаром мусив залишити інститут й працює в мюнхенському місячнику "Сучасна Україна" й додатку до нього - "Українській літературній газеті". Після двох років перебування в Стамбульському університеті Л.Білас вирішує повернутися до Німеччини, закінчує вищі студії з теорії книго- та бібліотекознавства в Кельні й, починаючи з 1963 р., стає завідувачем спочатку славістичного, а пізніше - історичного відділів Гамбурзької державної бібліотеки - однієї з найбільших книгозбірень Європи.

У другій половині 1960-х рр. Л.Білас на запрошення Східноєвропейського дослідного інституту ім. В.Липинського у Філадельфії стає редактором історичної серії творів В'ячеслава Липинського. До виходу на пенсію 1984 р. учений працював у Гамбурзі, а після цього переїхав із родиною до Австрії.

Наукові праці Лева Біласа вирізняються концептуальністю викладу, високою ерудицією й історіографічною культурою, принциповістю й сміливістю висновків, настановою на творчий пошук нових інтерпретацій. Усі ці риси проявилися вже в першій значній публікації вченого - ґрунтовній німецькомовній статті "Історіософічне та ідеологічне підґрунтя історичної та політичної концепції Михайла Грушевського" (1956), аналітичній розвідці "Криза нашого образу історії" (1957), пізніших дослідженнях світогляду В'ячеслава Липинського. Також Л.Білас - майстер рецензійного жанру, автор вдумливих і вимогливих відгуків на праці Дж. Армстронга, Д.Дорошенка, І.Каменецького, Б.Крупницького, О.Оглоблина, Д.Чижевського, Ю.Шевельова; автор публіцистичних публікацій із проблем радянської системи та Близького Сходу.

Однією з турбот ученого було ознайомлення читача в незалежній Україні з головними здобутками світової політичної думки. Із цією метою він (спільно з Левом Коленським) здійснив переклад класичної праці Т.Гоббса "Бегемот", що вийшла друком у видавництві "Абрис" (1996).

Будинок Л.Біласа і його дружини Марти Ганицької поблизу Інсбрука був острівцем українства, де гостювали чимало закордонних і українських учених. Сам Л.Білас кількаразово відвідував незалежну Україну, а у вересні 2002 р. з нагоди його 80-ліття в Інституті українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України відбулася Урочиста Академія. Того самого року в серії видань інституту вийшла книжка, що містила статтю Я.Ісаєвича "Лев Білас і його історіографічні праці", бібліографію друкованих праць Л.Біласа та передрук його розвідки "Криза нашого образу історії".

На жаль, за життя історика не вдалося завершити підготовку до друку його надзвичайно цікавих мемуарів "Оглядаючись назад: 1922 - 2002. Пережите і передумане", в яких учений не лише детально згадує своє дитинство і юність, а й доповнює опис своїх тодішніх відчуттів і поглядів їхньою ретроспективною оцінкою з висоти прожитого життя. Видання цих спогадів, що готується в Інституті українознавства, як і запланованого там же до друку збірника наукових праць Лева Біласа, сподіваємося, стане даниною пам'яті цього непересічного українського вченого.